

การแสดงสร้างสรรค์ ชุด พิษนังคัล (พี-ชะ-นัง-คัน)

นฤมล ชันสัมฤทธิ์

ภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

email: krukainarumol@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อสร้างสรรค์ “การแสดงสร้างสรรค์ ชุด พิษนังคัล” ในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ที่แสดงให้เห็นความสำคัญของพระราชพิธีในการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรไทย โดยศึกษาจากข้อมูลตำรา เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง โดยการปรึกษา ท่านผู้เชี่ยวชาญ การวิพากษ์การแสดง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของผลงานให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัยมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ หรือพิธีแรกนาขวัญ เป็นพิธีไถหว่านแบบฮินดู ที่รับมาจากอินเดีย เป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจและสิริมงคลแก่เกษตรกร รวมทั้งแสดงถึงการเริ่มต้นฤดูทำนา ตามคติความเชื่อของสังคมกสิกรรมที่ว่าธรรมชาติได้มอบผืนดินอันอุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำท่า และดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก หากได้พืชพันธุ์ที่ดีและเป็นมงคลต่อสรรพชีวิตแล้ว ความร่มเย็นเป็นสุขจะบังเกิดขึ้นแก่มหาชน จะมีชาวนาจากทั่วสารทิศเดินทางมาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีจนเนื่องแน่นทุกปี และทุกคนต่างก็มุ่งหวังจะได้เมล็ดข้าวมงคลซึ่งเป็นข้าวพันธุ์ดีที่ผ่านการคัดพันธุ์มาแล้ว กลับไปเป็นมิ่งขวัญแก่ผืนนาของตน โดยผู้วิจัยได้นำการสร้างขวัญกำลังใจมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง ชุด พิษนังคัล ใช้เวลาแสดงประมาณ 9 นาที องค์ประกอบการแสดง ได้แก่ 1) เพลง ดนตรี เป็นเพลงไทย และเพลงร่วมสมัย 2) การสร้างสรรค์กระบวนการทำรำได้นำท่ารำมาจากนาฏศิลป์ราชสำนัก ผสมผสานท่ารำจากนาฏศิลป์พื้นเมือง โดยการแสดงแบ่งออก เป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การรอคอยของชาวนา ช่วงที่ 2 การประกอบพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ช่วงที่ 3 การเก็บเมล็ดข้าวมงคลเพื่อนำกลับมาเพาะปลูก 4. การแสดงความยินดีเมื่อเก็บข้าวมงคลได้ 3) เครื่องแต่งกายและทรงผม พระยาแรกนาเทพาคู่หาบเงิน เทพาคู่หาบทอง พระโคและทหารนั้นเลียนแบบจากของจริง แสดงความดั้งเดิม ส่วนชาวนามีการสร้างสรรค้ขึ้นใหม่ในรูปแบบร่วมสมัย 4) ผู้แสดง จำนวน 15 คนประกอบด้วยผู้แสดงเป็นพระยาแรกนา 1 คน เทพาคู่หาบเงิน 2 คน เทพาคู่หาบทอง 2 คน พระโค 2 คน และชาวนา 5 คน ทหาร 3 คน 5) อุปกรณ์การแสดงที่สำคัญ ได้แก่ พระแสง ปฏัก ชุดหาบเงินหาบทอง พานรองพร้อมผ้าถุง พานรองพร้อมกระทงใบตอง และงอบ 6) ฉาก จัดเป็นบรรยากาศลานพระราชพิธี

คำสำคัญ : การแสดงสร้างสรรค์, พิษนังคัล, พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

CREATIVE DANCE OF PEECHANANGKAN

Narumol Khunsumrit

Department of Thai Performance Arts, The College of Dramatic Arts. Buditpatanasilpa Institute.
email: krukaiarumol@gmail.com

Abstract

The objective of this research is creative the new performance is Peechanangkan, it is NEO Thai traditional dance. To appreciate the Royal Ploughing Ceremony and bringing propitiousness, boosting farmers' morale. This studying from available materials, conducting interviews and making observations so that the information obtained can be used to create performances and to hold group discussions in order to examine the quality of the performance for further benefits. The result of the research revealed that the Royal Ploughing Ceremony, influenced by Hindu style handed down from India, which is held at Sanam Luang. They are aimed at bringing propitiousness to the nation's crops, boosting farmers' morale, as well as heralding the rice-growing season to begin. After the ceremony is over, the people who gather to witness the event will rapidly crowd onto the field and pick up the sacred rice seeds to take home and mix them with their rice seeds for auspiciousness or to keep as a lucky charm.

The researcher creative of the Peechanangkhan performance is NEO Thai traditional dance. It takes around 9 minutes to perform, has created works by the elements of the show 1) Music are Thai traditional and NEO Thai traditional songs (Thai Music, Universal Music and Electronic Music.). 2) Creating Choreography, the dance is derived from *Thai court dance* And Thai Folk Dance. The performance is divided into four parts: first, is the meaning Expression of hope, waiting for the farmer. Second, is the Ritual of the annual Ploughing Ceremony. Third, is the scatter rice seed over the furrows. Fourth, is the happiness, the satisfaction of the farmer. 3) Costume and hairstyle, Phraya Raek Na or the Lord of Ploughing, celestial maidens have Holding a rice basket are golden baskets and silver baskets, the bulls and soldiers, These creative in the nature of imitation and traditional. And farmer sewing garments in modern style. 4) Actor, consists of 15 performance which are one Phraya Raek Na or the Lord of Ploughing, four celestial maidens consisting of two celestial maidens for the golden baskets and two silver baskets, two the bulls, five farmers and three soldiers. 5) Equipment used in the show include are Goad, Rice basket, rice plant, Hat of the farmer. 6) Background scenes 2 style are Fictional scene or Fantasy scenes, it presents a picturesque ritual atmosphere

Keywords : Peechanangkan , the Royal Ploughing Ceremony

บทนำ

ความเชื่อเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ เพื่อเป็นแบบแผนในวิถีชีวิตของคนในสังคม โดยที่มนุษย์จะแสดงความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติผ่านภาพสะท้อนทางพิธีกรรม (จินทรา ธนสงวนวงศ์, บทเรียนออนไลน์ หน่วยที่ 3 วัฒนธรรม) ซึ่งปรากฏอยู่ในทุกสังคม สะท้อนถึงความหวัง ความปรารถนา ความหวาดกลัวและความรู้สึกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดและอารมณ์มนุษย์ ดังนั้น มนุษย์ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ทุกภาษาต่างมีพิธีกรรมของกลุ่มเพื่อแสดงออกถึงความเชื่อของตนเอง

ในสังคมเกษตรกรรมทุกสังคมมีประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อขอให้พืชผลนั้นอยู่รอดปลอดภัย ได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์เป็นระยะๆ นับตั้งแต่ก่อนการเพาะปลูก จนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต พิธีกรรมในแถบทวีปเอเชียจะมีคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ซึ่งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในวิถีชีวิต แม้ความรู้ความชำนาญในเรื่องการผลิต เป็นเรื่องที่ไม่ฝึกหัดได้ แต่เรื่องฝนฟ้าอากาศและศัตรูพืช ซึ่งมีผลกับจำนวนผลผลิตนั้นมนุษย์ไม่สามารถกำหนดได้ จึงต้องหันไปพึ่งพลังศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะในด้านความมั่นคงทางจิตใจ จนกลายเป็นวิธีประพฤติปฏิบัติถือเป็นประเพณีสืบต่อมา โดยเชื่อว่าแบบแผนเหล่านี้จะทำให้ได้ผลผลิตที่แน่นอน รวมถึงประเทศไทยที่เป็นประเทศกสิกรรม จึงตระหนักถึงความสำคัญของการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะปลูก “ข้าว” ซึ่งเป็นรากฐานความมั่นคงของประเทศมาทุกยุคทุกสมัย การบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ชาวนาผู้ปลูกข้าวเลี้ยงผู้คนทั้งประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญ การสร้างขวัญและกำลังใจในเรื่องของการปลูกข้าวนี้ เป็นวัฒนธรรมร่วมของชนเผ่าชาติพันธุ์ในแถบเอเชียตามคติความเชื่อของสังคมกสิกรรมที่ว่า ธรรมชาติได้มอบผืนดินอันอุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำท่า และดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกหากได้พืชพันธุ์ที่ดีและเป็นมงคลต่อสรรพชีวิตแล้ว ความร่มเย็นเป็นสุขจะบังเกิดขึ้นแก่มหาชน

ประเทศไทยมีการประกอบ “พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ” เพื่อเป็นมิ่งมงคลและสร้างขวัญกำลังใจแก่ชาวนาผู้ปลูกข้าวทั้งประเทศ โดยเป็นการรวมพระราชพิธี 2 พระราชพิธีเข้าด้วยกัน คือ พระราชพิธีพืชมงคลเป็นพิธีสงฆ์ เพื่อเป็นการทำขวัญพืชพันธุ์ต่างๆ มีข้าวเปลือก เผือก ถั่ว งา เป็นต้น และพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นพิธีพราหมณ์ แบบฮินดูที่รับมาจากอินเดีย มีมาแต่ยุคสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2516 : 395) ซึ่งเป็นพระราชพิธีที่อยู่ในพระราชพิธีสิบสองเดือนจัดขึ้นในเดือนหกของไทย ถือเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญของกรมมหาดขันย์ทุกพระองค์ในการที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน ให้กำลังใจ และสิริมงคลแก่ราษฎรผู้ทำนารวมทั้งผู้ประกอบการเกษตรทั้งหลาย แสดงถึงการเริ่มต้นฤดูทำนา และเป็นเครื่องหมายเริ่มต้นแห่งฤดูกาลเพาะปลูก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2514 : 1-2) พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญถือเป็นพิธีปฐมฤกษ์ในการทำนาปลูกข้าวของแต่ละปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเสด็จมาเป็นประธาน และทรงแต่งตั้งพระยาแรกนาให้เป็นผู้นำในพิธีแทนทำการเสี่ยงทายปริมาณน้ำ ด้วยการเลือกผ้านุ่ง การประกอบพิธีไถหว่านเมล็ดข้าว และพระโคทำหน้าที่เสี่ยงทายพืชพันธุ์ธัญญาหาร ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2512: 25-26)

ซึ่งการสร้างขวัญกำลังใจให้กับเกษตรกรนั้น สอดคล้องกับความมุ่งหมายอันเป็นมูลเหตุให้เกิดพระราชพิธีนี้ขึ้นมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2516: 396-397) ได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ในพระราชนิพนธ์ เรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือนว่า “จดหมายเรื่องราวอันใดในประเทศสยามนี้ ที่มีปรากฏอยู่ในการแรกนาก็มีอยู่เสมอเป็นนิตย์ ไม่มีเวลาเว้นว่างด้วยการซึ่งผู้ใหญ่ในแผ่นดินลงมือทำเอง เช่นนี้ก็จะเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรชักนำให้มีความหมั่นในการที่จะทำนา เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะได้อาศัยเลี้ยงชีวิตทั่วหน้า เป็นต้นเหตุของความตั้งมั่นและความเจริญไพศาลแห่งพระนครทั้งปวง แต่การซึ่งมีพิธีเจือปนต่าง ๆ ไม่เป็นแต่ลงมือไถนาเป็นตัวอย่าง เหมือนอย่างชาวนาทั้งปวงลงมือไถนาของตนตามปกติ ก็ด้วยความหวาดหวั่นต่ออันตราย คือ น้ำฝน น้ำท่ามากไปน้อยไป ดั่งเพลิงและสัตว์ต่าง ๆ จะบังเกิดเป็นเหตุอันตราย ไม่ให้ได้ประโยชน์เต็มภาคภูมิ และมีความปรารถนาที่จะให้ได้ประโยชน์เต็มภาคภูมิเป็นกำลัง จึงต้องหาทางที่แก้ไขและเสี่ยงทายให้รู้ล่วงหน้า จะได้เป็นที่มั่นอกมั่นใจ โดยอาศัยคำอธิษฐานเอาความสัตย์ เป็นที่ตั้งบัง ทำการซึ่งไม่มีโทษนับว่าเป็นการสวัสดิมงคลตาม ซึ่งมากในพระพุทธศาสนาบ้าง บุกาเช่นสรวงตามที่มาทางไสยศาสตร์บ้าง ให้เป็นการช่วยแรงและเป็นที่ยึดใจตามความปรารถนาของมนุษย์ ซึ่งคิดไม่มีที่สุด”

เมล็ดข้าวนี้ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันจะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์และความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มีไว้ในครอบครอง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเป็นที่ปฏิบัติกันมาว่า หากได้เมล็ดพันธ์ข้าวจากพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญมาบูชา หรือใช้ผสมเป็นเชื้อพันธ์ จะทำให้ได้ผลผลิตในนาของตนเองนั้นอุดมสมบูรณ์ (ลลิตา มุ่งสูงเนิน, รายการข่าว 9 SPEED NEWS)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความมุ่งหมายของการสร้างขวัญกำลังใจผ่านพระราชพิธีแรกนาขวัญ และเมล็ดข้าวจากพระราชพิธีนี้ส่งผลต่อราษฎรเกษตรกรที่ปลูกข้าวโดยตรง ในการชักนำให้มีความมั่นใจ สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน แม้จะเป็นความจำเป็นสำหรับบ้านเมืองในสมัยโบราณอย่างไร ถึงปัจจุบันนี้ก็คงเป็นอย่างนั้น เพราะการเกษตร ซึ่งประชากรบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญแก่ชีวิต ความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของประเทศทุกยุคทุกสมัย

จากเหตุผลข้างต้นนี้ ทำให้ผู้วิจัยนำเรื่องของการบำรุงขวัญ และจิตใจของเกษตรกร มาสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบนาฏศิลป์ไทย และนำมาเป็นแนวคิดในการทำงาน เพื่อสะท้อนความเชื่อ ความศรัทธา ที่เกิดขึ้นในสังคมเกษตรกรรมของไทยที่มีต่อพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วม หรือเป็นส่วนหนึ่งในพระราชพิธีได้รับรู้ในโบราณพระราชพิธี นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติไทย และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในวงการนาฏศิลป์ไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างสรรค์การแสดง ชุด พิษนังคัล ในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญในการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรไทย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประกอบพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนั้น กระทำในมณฑลพิธีท้องสนามหลวง และบริเวณ แล่งนาทดลอง ณ วังสวนจิตรลดา ผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะกระทำในมณฑลพิธีท้องสนามหลวง เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานวิจัย กำหนดเป็นเวลา 2 ปี 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 – เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2561

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และศึกษาภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ และการวิพากษ์การแสดง

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กระบวนการก่อนการผลิต (Pre-Production) ได้แก่ รวบรวมข้อมูลและสร้างแนวความคิด ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาข้อมูล เอกสาร ตำรา หนังสือ บทความต่าง ๆ ภาพถ่าย และศึกษาวิถีทัศน์พระราชพิธีพิชฆมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
 - 1.2 เก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานพระราชพิธี ได้แก่ พระยาแรกนาเทพีคู่หาบ เจ้าหน้าที่ด้านข้อมูลงานพระราชพิธีจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่จากสำนักพระราชวังที่เกี่ยวข้อง
 - 1.3 ประมวลข้อมูลทั้งหมดทำให้เกิดแรงบันดาลใจ และกำหนด Concept Them ของการแสดงในเบื้องต้น
2. กระบวนการผลิตผลงาน (Production) คือ การสร้างสรรค์ผลงานการแสดง
 - 2.1 กำหนดชื่อ หัวข้อการแสดง
 - 2.2 กำหนดขอบเขตการแสดง
 - 2.3 สร้างสรรค์เพลง ดนตรี บันทึกเสียง พร้อมปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และทำการปรับปรุงแก้ไข
 - 2.4 ออกแบบกระบวนการทำ พร้อมปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และทำการปรับปรุงแก้ไข
 - 2.5 ออกแบบองค์ประกอบการแสดง เช่น เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง

- 2.6 บันทึกเสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวกระบวนท่ารำ และเครื่องแต่งกาย
- 2.7 วิเคราะห์ผลและอภิปรายผลการศึกษา
- 3. กระบวนการหลังการผลิต (Post-Production) ได้แก่ กระบวนการตรวจสอบความถูกต้อง และกระบวนการเผยแพร่ ดังนี้
 - 3.1 กระบวนการตรวจสอบความถูกต้อง
 - 3.1.1 จัดการวิพากษ์การแสดง (Focus Group Discussion)
 - 3.1.2 ปรับปรุงแก้ไขผลงาน
 - 3.2 กระบวนการเผยแพร่
 - 3.2.1 เผยแพร่ผลงานในรูปแบบวีดิทัศน์การแสดง และทำแบบสอบถามวัดผลการรับรู้ที่มีต่อ การแสดง ชุด พิษนังคัล
 - 3.2.2 เผยแพร่ผลงานในรูปแบบบทความวิชาการ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ และการสร้างสรรค์การแสดง มีดังนี้

1. พื้นฐานความคิดและอิทธิพลพื้นฐานในการสร้างสรรค์

- 1.1 ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม
- 1.2 การสร้างขวัญกำลังใจ และการปลุกใจ
- 1.3 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

2. การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์

- 2.1 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์
- 2.2 หลักในการจัดการแสดง
- 2.3 องค์ประกอบการแสดง
- 2.4 แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำ
- 2.5 ขั้นตอนการออกแบบการแสดง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. กระบวนการก่อนการผลิต (Pre-Production)

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลรวบรวมข้อมูลตำรา เอกสารทางวิชาการ โดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมภาพ และตารางประกอบ

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย ดนตรีสากล และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงสร้างสรรค์ ชุด พิษนังคัล ข้อคำถามที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question)

2. กระบวนการผลิตชิ้นงาน (Production)

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติท่ารำ โดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมภาพประกอบ

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาเชิงลึกด้วยการวิพากษ์การแสดง (Focus Group Discussion) ข้อมูลที่ได้มีลักษณะเป็นความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) ประกอบเอกสาร นำเสนองาน ภาพ และวีดิทัศน์การแสดง

3. กระบวนการหลังการผลิต (Post Production)

3.1 วิเคราะห์ผลการแสดงในรูปแบบวีดิทัศน์ ข้อมูลที่ได้มีลักษณะข้อความให้เลือกตอบ และข้อความความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2560 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 32 คน ที่ได้รับชมการแสดง ด้วยแบบสอบถาม Pre-Test และ Post-Test ของนักเรียน และสรุปผลการทำแบบสอบถาม โดยใช้การวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมตาราง และกราฟประกอบ

ผลการวิจัย

1. **แรงบันดาลใจ** ผู้สร้างสรรค์ต้องการสะท้อนพิธีกรรม ความเชื่อ ความศรัทธา โดยนำผลผลิตที่ได้จากพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ คือ ขวัญกำลังใจ และเมล็ดข้าวเปลือกที่ชาวนาและเกษตรกรทั่วประเทศต่างรอคอยเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ปรากฏในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่เข้าใจง่าย และมีความกระชับเหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน

2. **ขั้นตอนการแสดง** การแสดงแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 การรอคอยของชาวนา ช่วงที่ 2 การประกอบ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ช่วงที่ 3 การเก็บเมล็ดข้าวมงคลเพื่อนำกลับมาเพาะปลูก 4. การแสดงความยินดี เมื่อเก็บเมล็ดข้าวมงคลได้

3. **การประพันธ์ เพลง ดนตรี** เป็นการผสมผสานระหว่างดนตรีไทย ดนตรีร่วมสมัย โดยนำเพลงไทยที่มีอยู่แล้วมาร้อยเรียงเข้าด้วยกัน และการสร้างสรรค์เพลงขึ้นมาใหม่ ดังนี้ 1. เพลงไทย เป็นเพลงประกอบการแสดงช่วงที่ 1 บรรเลง ด้วยขลุ่ยเพียงออ การแสดงช่วงที่ 2 บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ไม้แข็งประกอบเครื่องประโคม (แตร สังข์ ซ้องชัย กลองมโหรีทึก) และ 2. เพลงร่วมสมัย เป็นเพลงประกอบการแสดงช่วงที่ 2 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 บรรเลงด้วยดนตรีไทย เช่น อังกะลุง ซ้องหุ่ย เครื่องประกอบจังหวะ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ผสมดนตรีสากล เช่น ไวโอลิน กลองทิมปานี ระนาดฝรั่ง เสียงสังเคราะห์ เช่น การทำดนตรีเลียนแบบเสียงเครื่องดนตรีไทย ได้แก่ ซ้องวง ระนาดเอก และเสียงซาวด์เอฟเฟค ได้แก่ เสียงนกร้อง เสียงลม เสียงคลื่น

4. **การประดิษฐ์กระบวนการทำ** คิดประดิษฐ์ทำรำในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ คือ การผสมผสานนาฏศิลป์ ไทยราชสำนัก ได้แก่ ท่าระบำ ท่าละคร เข้ากับลีลาท่ารำนาฏศิลป์พื้นเมือง

5. **การออกแบบการเคลื่อนไหวและการใช้พื้นที่ในการแสดง** มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 8 ส่วน โดยการแสดงช่วงที่ 1 ใช้พื้นที่ทั้ง 8 ส่วน สีฟ้าและสีน้ำตาล การแสดงช่วงที่ 2 แบ่งพื้นที่การแสดงในส่วนที่ 1 และ 5 พื้นที่สีฟ้า สมมุติให้เป็นโรงพิธีพราหมณ์เพื่อทำการแสดง การเสี่ยงทายผ้านุ่งและการแต่งตัว และพื้นที่ส่วนที่ 2 3 4 6 7 8 พื้นที่สีน้ำตาลสมมุติให้เป็นลานพระราชพิธีประกอบการไถ หวานเมล็ดข้าว และการเสี่ยงทายของพระโค ทั้งยังใช้เป็นพื้นที่สำหรับการแสดงของช่วงที่ 3 และ 4 ด้วยเช่นกัน

ภาพ การแบ่งพื้นที่บนเวทีสำหรับการแสดง

6. **ผู้แสดง** ประกอบด้วยผู้แสดงเป็นพระยาแรกนา 1 คน เทพคู่หาบทอง 2 คน เทพคู่หาเงิน 2 คน พระโค 2 คน และชาวนา 5 คน ทหาร 3 คน ซึ่งได้คัดเลือกผู้แสดงชาย-หญิงที่มีพื้นฐานการแสดงทางนาฏศิลป์ไทย

7. การออกแบบเครื่องแต่งกายและทรงผม ในส่วนพระยาแรกนา เทพีคู่หาบเงินทอง พระโค และทหารมีการสร้างสรรค์ในลักษณะเลียนแบบจากของจริง แสดงความดั้งเดิม ส่วนเครื่องแต่งกายชาวนา เป็นการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในรูปแบบที่ทันสมัย

8. อุปกรณ์การแสดง ได้แก่ พระแสงปฏิภัก ชูดาหบเงินหาบทอง พานรองพร้อมผ้าถุง พานรองพร้อมกระทงใบตอง และงอบ

9. ฉาก จัดการแสดงเป็น 2 แบบ ได้แก่ 1) ฉากสมมุติ แสดงบนเวทีด้านหลังใช้เป็นผ้ามา่านสีดำ สีแดง หรือสีต่าง ๆ 2) ฉากแบบจินตนาการ กำหนดว่าบริเวณที่ใช้ทำการแสดงในขณะนั้น มีการติดตั้งฉากที่วาดและลงสีเป็นที่ลานพระราชพิธี

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พบว่า เป็นพิธีพราหมณ์ แบบฮินดูที่รับมาจากอินเดียที่ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยพระราชพิธีเป็นการเสี่ยงทายว่าปีนี้น้ำจะมากหรือน้อย โดยพระยาแรกนาเลือกผ้าถุงเสี่ยงทาย ส่วนการเสี่ยงทายว่า พิษพันธุ์ธัญญาหารจะบริบูรณ์ดีหรือไม่นั้นจะเป็นหน้าที่ของพระโค จากของเสี่ยงเสี่ยงทาย เจ็ดสิ่ง ที่ให้พระโคเลือกกิน โดยพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นพระราชประเพณีสำคัญ ที่ทำให้เกิดขวัญกำลังใจ เสริมสิริมงคลแก่ราษฎรผู้ทำนาและประกอบการเกษตรทั้งหลาย ผ่านเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในพระราชพิธี ราษฎรและเกษตรกรจากทั่วประเทศต่างรอคอยการเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไปบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและอาชีพของตนเอง หรือนำไปผสมกับเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อหว่านในแปลงนา นอกจากนั้นพระราชพิธีนี้ยังแสดงถึงการเริ่มต้นฤดูทำนา และเป็นเครื่องหมายเริ่มต้น แห่งฤดูกาล โดยผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง ผ่านรูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาในวิถีชีวิต การสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้คนในสังคมเกษตรกรรมไทย โดยการผสมผสานนาฏศิลป์ไทยราชสำนักกับนาฏศิลป์พื้นเมือง ทำให้สื่อสารกับผู้ชมได้เข้าใจง่ายขึ้น เพลง ดนตรีที่มีการผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีไทย ดนตรีสากล ดนตรีสังเคราะห์ให้ไพเราะ ความสนุกสนาน เข้าถึงง่าย ไม่เบื่อหน่าย อีกทั้งเครื่องแต่งกายของชาวนาที่ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย มีความคล่องตัวในการแสดง โดยการแสดงแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 การรอคอยของชาวนา ช่วงที่ 2 การประกอบพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ช่วงที่ 3 การเก็บเมล็ดข้าวมงคลเพื่อนำกลับมาเพาะปลูก 4. การแสดงความยินดีเมื่อเก็บเมล็ดข้าวมงคลได้ 3. เครื่องแต่งกาย และทรงผม พระยาแรกนา เทพีคู่หาบเงินทอง พระโค และทหารนั้นเลียนแบบจากของจริง แสดงความดั้งเดิม ส่วนชาวนาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ภายใต้รูปแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ 4. ผู้แสดง ประกอบด้วยผู้แสดง เป็นพระยาแรกนา 1 คน เทพีคู่หาบเงิน 2 คน เทพีคู่หาบทอง 2 คน พระโค 2 คน และชาวนา 5 คน ทหาร 3 คน 5. อุปกรณ์การแสดงที่สำคัญ ได้แก่ พระแสงปฏิภัก ชูดาหบเงิน หาบทอง พานรองพร้อมผ้าถุง พานรองพร้อมกระทงใบตอง และงอบ 6. ฉาก จัดการแสดงเป็น 2 แบบ ได้แก่ 1) ฉากสมมุติ แสดงบนเวทีที่มีผ้ามา่านเป็นสีดำ สีแดงหรือสีต่าง ๆ 2) ฉากแบบจินตนาการ โดยกำหนดว่าบริเวณที่ใช้ทำการแสดงในขณะนั้น มีการติดตั้งฉากที่วาดและลงสีเป็นที่ลานพระราชพิธี

ข้อเสนอแนะ

การนำผลงานไปใช้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรเพิ่มเติมบทบาทตัวละครของทหารและพราหมณ์เพิ่มเข้าไปในการแสดงช่วงที่ 2 การแสดงที่สื่อถึงพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เพื่อความสวยงามและความสมจริงของริ้วขบวน และบทบาทของชาวนาผู้ที่เฝ้าคอยพระราชพิธี อาจเพิ่มเกษตรกรอาชีพอื่น ๆ เช่น ชาวสวน หรือประชาชนทั่วไปเข้ามา ทำให้การแสดง เป็นบรรยากาศการรอคอยและเข้าร่วมพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญของประชาชนชาวไทย เพื่อสื่อถึงการสร้างขวัญกำลังใจให้กับอาชีพเกษตรกรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2512). **สุจิตร์งานพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ 2512 และงานวัน**

เกษตรกร. กรุงเทพฯ: มปท..

_____. (2514). **สุจิตร์งานพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ 2514 และงานวันเกษตรกร พระนคร :** โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทยจำกัด.